

УДК 657.1.011.56

В. Я. Плаксієнко,

д. е. н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку,
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

І. М. Назаренко,

д. е. н., доцент, професор кафедри економічного контролю
та аудиту, Сумський національний аграрний університет, м. Суми

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПАПЕРОВОЇ БУХГАЛТЕРІЇ

V. Plaksiyenko,

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Accounting,
Poltava State Agrarian Academy, Poltava

I. Nazarenko,

Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department
of Economic Control and Audit, Sumy National Agrarian University, Sumy

CONCEPTUAL BASIS OF PAPERLESS ACCOUNTING ORGANIZATION

Статтю присвячено обґрунтуванню концептуальних основ організації безпаперової бухгалтерії на підприємстві.

Встановлено, що концептуальні основи організації безпаперової бухгалтерії повинні базуватися на сучасному діючому концептуальному забезпеченні розвитку бухгалтерського обліку та враховувати вимоги когнітивно-інформаційної економіки.

Обґрунтовано, що впровадження безпаперової бухгалтерії на підприємствах є актуальним питанням, вирішення якого потребує реалізації різноаспектних заходів, які оптимізують обліковий процес, сприятимуть впорядкуванню управлінських ініціатив та ідентифікації стратегічних рішень. Доведено, що у цьому контексті важливим моментом є розробка концептуальних основ, що визначають цілі, завдання, функції, принципи, ресурсне забезпечення, які в загальній сукупності детермінують особливий підхід до організації бухгалтерського обліку.

Встановлено, що функціональний опис організації документування господарських операцій при безпаперовому обліку передбачає всі необхідні етапи технологічного процесу обробки даних (збір, реєстрація, групування, узагальнення та архівування облікових даних).

This scientific article is devoted to substantiation of conceptual basis of paperless accounting organization at the enterprise.

It is established that conceptual basis of paperless accounting organization should be based on modern operational conceptual maintenance of accounting development and take into account requirements of cognitive-informative economy.

It was substantiated that the introduction of paperless accounting at enterprises is an urgent issue, the solution of which requires the implementation of various aspects that optimize the accounting process and facilitate the ordering of management initiatives and the identification of strategic decisions. It is proved that in this context, the important point is the development of conceptual basis defining goals, tasks, functions, principles, resource provision, which in general determine the particular approach to the organization of accounting.

It is established that the functional description of the documentary organization of business operations using the paperless accounting provides all necessary stages of the technological process of data processing (collection, registration, grouping, generalization and archiving of credentials).

Ключові слова: безпаперова бухгалтерія, бухгалтерський облік, інформаційні технології, концептуальні основи, принципи бухгалтерського обліку.

Key words: paperless accounting, accounting, information technologies, conceptual bases, principles of accounting.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтеграційні процеси, міжнародна стандартизація бухгалтерського обліку, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в

бізнес-процеси продукують нові правила, вимоги, імплементація яких у практичному аспекті повинна сприяти модернізації та оптимальному розвитку обліково-інформаційної системи.

Сучасна практика організації бухгалтерського обліку свідчить про суттєве зростання ролі автоматизованих інформаційних систем в процесі фіксування, обробки та архівації інформації про господарські операції на підприємстві.

Реакцією на інформатизацію суспільно-економічних відносин, які сприяють оптимізації бізнес-процесів, має бути обґрунтування концептуальних основ організації безпаперової бухгалтерії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми застосування, впровадження інформаційних технологій в обліковий процес знайшли висвітлення в наукових працях Ф.Ф. Бутинця, М.М. Бенька, С.В. Івахненка, В.О. Осмятченка, М.С. Пушкарка, А.В. Янчева та ін.

Слід зазначити, що в умовах посилення застосування ІТ-технологій в бізнесі подальшого дослідження потребує обґрунтування концептуального підходу щодо організації безпаперової бухгалтерії на підприємствах.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є розробка концептуальних основ організації безпаперової бухгалтерії, які визначатимуть завдання безпаперового обліку, що мають бути імplementовані в практичному аспекті та ідентифікуватимуть ключові принципи, складові елементи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Концептуальні основи організації безпаперової бухгалтерії повинні базуватися на сучасному діючому концептуальному забезпеченні розвитку бухгалтерського обліку та враховувати вимоги когнітивно-інформаційної економіки.

При цьому безпаперову бухгалтерію доцільно розглядати як цілісну, впорядковану систему засобів, способів, алгоритмів, методів, заходів організаційного характеру, які спрямовані на забезпечення своєчасного оформлення, накопичення, узагальнення, обробки та архівування інформації про господарські операції підприємства з метою створення достовірної інформаційної платформи для прийняття ефективних управлінських рішень.

Пріоритетними цілями організації безпаперової бухгалтерії на підприємстві є:

- автоматизоване фіксування господарських операцій в бухгалтерському і податковому обліку;
- автоматизоване формування звітності підприємства (фінансової та податкової);
- організація безпаперового обліку на підприємстві;
- оперативне надання зовнішнім та внутрішнім стейкхолдерам повної, неупередженої та достовірної обліково-економічної інформації для оцінки показників діяльності підприємства та визначення управлінських ініціатив.

Завданнями організації безпаперової бухгалтерії є забезпечення:

- 1) своєчасної, повної, достовірної реєстрації господарських операцій, здійснюваних на підприємстві, в інформаційній системі;
- 2) процесу збирання, автоматизованої обробки, архівування інформації про господарські операції підприємства;
- 3) оптимізації процесу документообігу;
- 4) автоматизованої систематизації та узагальнення показників, які характеризують діяльність підприємства за звітний період (місяць, квартал, рік) у відповідних формах фінансової звітності;
- 5) складання звітності (декларацій, звітів) за податковий період та їх подання в електронному вигляді в режимі он-лайн у відповідні контролюючі органи;
- 6) експорту бухгалтерських документів з інформаційної системи до текстових процесорів;
- 7) реалізації контрольних процедур в автоматизованому режимі;
- 8) інформаційної безпеки;
- 9) деталізованої інформаційної бази для проведення комплексної економічної діагностики підприємства;
- 10) формування структурованої обліково-інформаційної платформи для розробки управлінських рішень.

Основними функціями безпаперового обліку виступають:

- 1) інформаційна (оперативний доступ, пошук, своєчасне надання повної, правдивої інформації про фактичний стан господарської діяльності підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам);
- 2) аналітична (оцінка результатів фінансово-господарської діяльності підприємства на основі даних первинного, зведеного, аналітичного обліку з метою ідентифікації зовнішніх, внутрішніх ризиків та визначення напрямів розвитку суб'єкта господарювання в стратегічній перспективі);
- 3) контрольна (забезпечення здійснення контролю за об'єктами бухгалтерського обліку в процесі виконання господарських операцій з метою запобігання, профілактики зловживань та шахрайства);
- 4) комунікаційна (забезпечення формування та узагальнення інформації зовнішнім та внутрішнім користувачам);
- 5) прогностна (визначення перспектив розвитку підприємства на основі даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності).

Доцільно зазначити, що безпаперовий бухгалтерський облік повинен комплексно базуватися на двох групах принципів:

- 1) принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- 2) основоположні принципи інформаційних технологій бухгалтерського обліку.

У відповідності до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"

(стаття 4), бухгалтерський облік та фінансова звітність ґрунтуються на таких принципах [3]:

1. Повне висвітлення — фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі.

2. Автономність — кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства.

3. Послідовність — постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку у державному секторі, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності.

4. Безперервність — оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі.

5. Нарахування — доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.

6. Превалювання сутності над формою — операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.

7. Єдиний грошовий вимірник — вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці.

В.О. Осмятченко акцентує увагу, що застосування інформаційних технологій суттєво трансформують сутність принципів організації бухгалтерського обліку, а саме: принципу обачності (при застосуванні автоматизованої системи бухгалтерського обліку покращується контрольна функція); принципу автономності (автоматизована система бухгалтерського обліку забезпечує використання шаблонів типових господарських операцій, що дозволяє проводити моніторинг функціонування юридичної особи, відокремленої від власника); принципу безперервності (автоматизована система бухгалтерського обліку забезпечує створення баз даних за попередні звітні періоди, що дає можливість спрощеного доступу в будь-який період часу до інформації архівного типу, пов'язаної з фінансово-господарською діяльністю підприємства); принципу превалювання сутності над формою (автоматизована система бухгалтерського обліку дозволяє подати та інтерпретувати інформацію в будь-якому вигляді, керуючись потребами прийняття управлінських рішень); принципу періодичності (при умові застосування автоматизованих систем бухгалтерського обліку

отримання інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства можливе не тільки в рамках звітного періоду, а й за потребою в будь-який проміжок часу) [2].

Основоположними принципами інформаційних технологій бухгалтерського обліку виступають:

1) принцип системного підходу, який передбачає в процесі проектування бухгалтерських інформаційних систем проведення аналізу об'єкта управління в цілому і системи управління ним, а також визначення загальних цілей і критеріїв функціонування об'єкта в умовах його автоматизації [1];

2) принцип відкритості — автоматизована інформаційна система повинна створюватися з урахуванням можливості поповнення і оновлення її функцій та складу без порушення функціонування автоматизованих інформаційних систем;

3) принцип стандартизації — під час створення інформаційних систем мають бути раціонально застосовані типові, уніфіковані, стандартизовані елементи, пакети прикладних програм;

4) принцип ефективності — повинна бути дотримана пропорція між витратами на створення автоматизованої інформаційної системи і кінцевим результатом;

5) принцип безпеки даних — облікова інформація має бути надійно захищеною від несанкціонованого доступу, а будь-яке порушення в системі повинно бути своєчасно виявленим і ліквідованим;

6) принцип надійності — програмне забезпечення має бути надійним та якісним, а інформація, яка буде надаватися, повинна відповідати якісним характеристикам відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності [4].

Важливу роль у процесі організації безпального бухгалтерського обліку відіграє ресурсне забезпечення, елементами якого є:

- 1) інформаційне забезпечення;
- 2) технічне забезпечення;
- 3) програмне забезпечення;
- 4) кадрове забезпечення;
- 5) нормативно-правове забезпечення.

Інформаційне забезпечення є цілісною системою, яка включає такі елементи: систему класифікації та кодування інформації; систему документації; інформаційну базу.

Технічне забезпечення — це комплекс технічних засобів, які забезпечують збір, обробку та архівування обліково-економічної інформації в автоматизованому режимі.

Програмне забезпечення — сукупність програмних продуктів, які забезпечують автоматизований збір, обробку, архівування обліково-економічної інформації; експорт бухгалтерських документів, показників, розрахункових індикаторів до текстових процесорів; складання звітності та її подання в електронному вигляді в режимі он-лайн в відповідні контролюючі органи.

Кадрове забезпечення — це персонал, який, в практичному аспекті забезпечує реалізацію

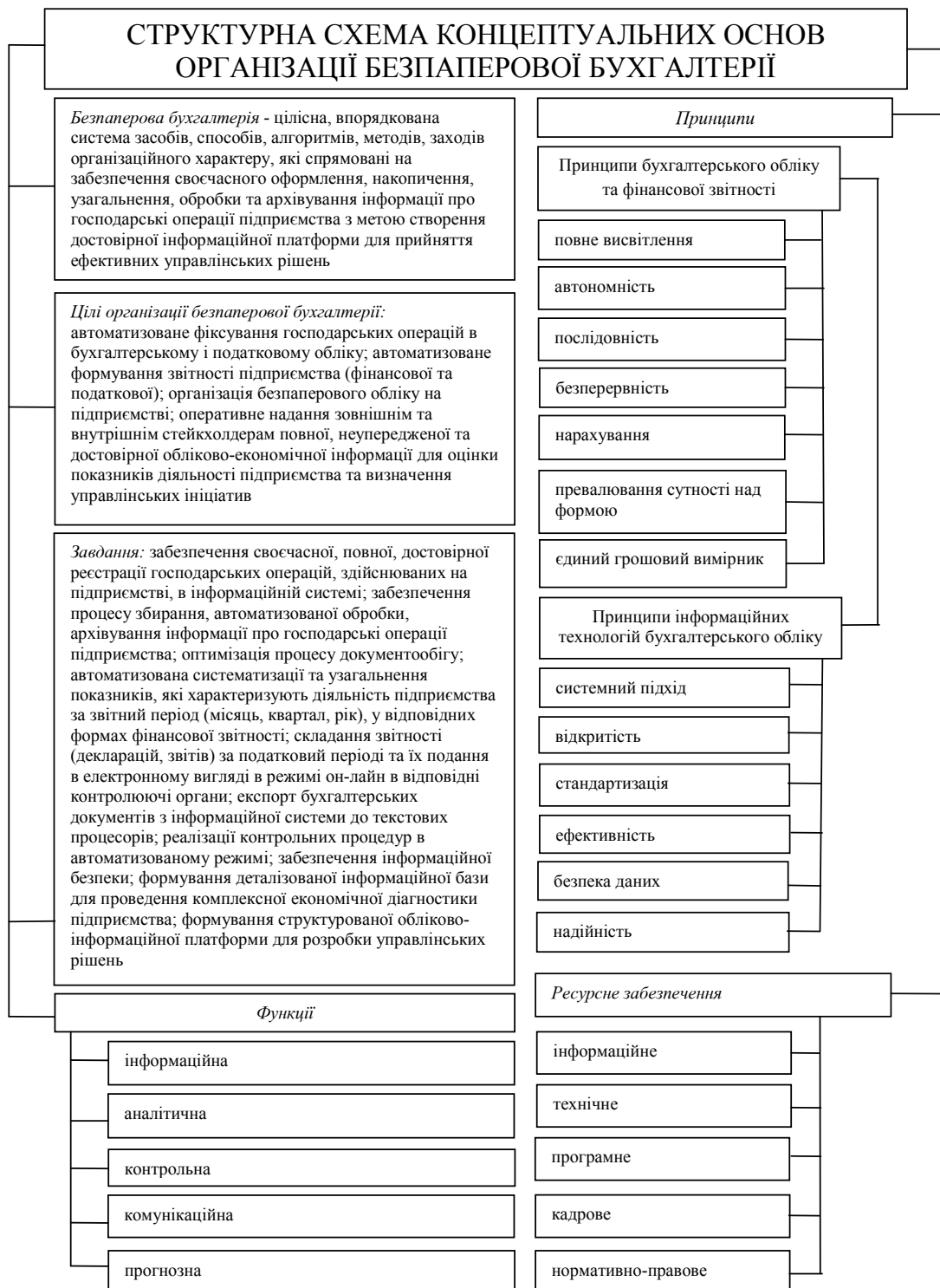

Рис. 1. Структурна схема концептуальних основ організації безпаперової бухгалтерії

інформаційно-облікового процесу (спеціалісти з інформаційних технологій; користувачі програмних продуктів (кваліфіковані бухгалтери); загальні користувачі облікової інформації (внутрішні стейкхолдери підприємства).

Нормативно-правове забезпечення — це нормативно-правові документи, які визначають ключові аспекти організації безпаперової бухгалтерії та нормативно-правові документи,

в яких відображено порядок захисту інформації.

Використання інформаційних систем у процесі організації бухгалтерського обліку розширює контури сутнісних властивостей (параметрів) елементів методу бухгалтерського обліку.

По-перше, при безпаперовому обліку документування господарських операцій відбувається в електронних документах; обов'язковим є за-

стосування електронного цифрового підпису в якості інструменту цілісності інформації.

По-друге, спосіб групування господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку може здійснюватися з поглибленою аналітикою, оскільки при безпаперовому обліку План рахунків бухгалтерського обліку є розширеним варіантом Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

По-третє, безпаперовий облік забезпечує автоматизоване здійснення інвентаризаційного процесу, що суттєво скорочує час на проведення інвентаризації, мінімізує вплив людського фактору на результати інвентаризації, забезпечує автоматизовану ідентифікацію об'єктів обліку та формування аналітичної документації за результатами інвентаризації в автоматизованому режимі.

По-четверте, при безпаперовому обліку формування форм звітності відбувається автоматизованим способом, а подання звітності за звітний (податковий) період у відповідні контролюючі органи можливе в режимі он-лайн.

Узагальнена структурна схема концептуальних основ організації безпаперової бухгалтерії представлена на рисунку 1.

Наявність об'єктивних передумов використання в практичній діяльності безпаперового обліку зумовлює необхідність виокремлення системної послідовності етапів організації документування господарських операцій, які суттєво різняться своїми особливостями, в порівнянні з ручним способом, але, при цьому, вони враховують загальну сукупність важливих аспектів застосування інформаційних технологій в обліковому процесі.

На рисунку 2 представлено схему організації документування господарських операцій при безпаперовому обліку.

Функціональний опис організації документування господарських операцій при безпаперовому обліку передбачає всі відповідні етапи технологічного процесу обробки даних (збір, реєстрація, групування, узагальнення та архівування облікових даних).

ВИСНОВОК

За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в бізнес суттєво змінює вимоги до організації облікового процесу. Відповідно, впровадження безпаперової бухгалтерії на підприємствах є актуальним питанням, вирішення якого потребує реалізації різноаспектних заходів, які оптимізують обліковий процес, сприятимуть впорядкуванню управлінських ініціатив та ідентифікації стратегічних рішень. У такому контексті важливим моментом є розробка концептуальних основ, що визначають цілі, завдання, функції, принципи, ресурсне забезпечен-

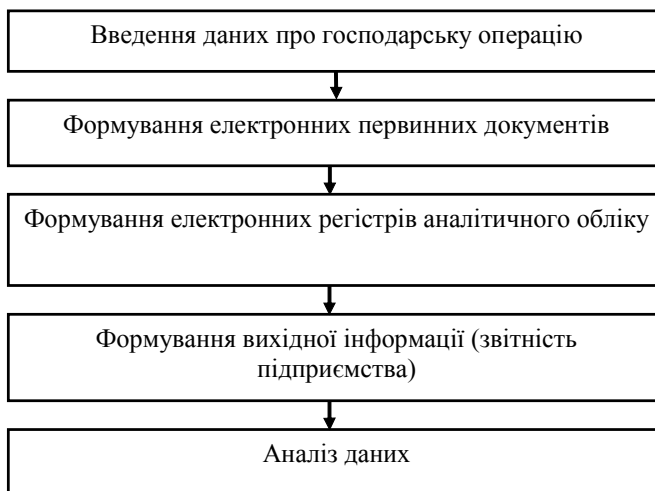

Рис. 2. Схема організації документування господарських операцій при безпаперовому обліку

ня, які в загальній сукупності детермінують особливий підхід до організації бухгалтерського обліку.

Література:

1. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: монографія. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 336 с.
2. Осмятченко В. Вплив інформаційних технологій на принципи і функції бухгалтерського обліку / В. Осмятченко // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2014. — Вип. 1 (10). — С. 80—87.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
4. Сусіденко В.Т. Інформаційні системи і технології в обліку навч. посіб. / В.Т. Сусіденко. — К.: "Центр учбової літератури", 2016. — 224 с.

References:

1. Benko, M. M. (2010), *Informatsiini systemy i tekhnolohii v bukhhalterskomu obliku* [Information systems and technologies in accounting], Kyiv, nats. torh.-ekon. Un-t, Kyiv, Ukraine.
 2. Osmiatchenko, V. (2014), "Influence of information technologies is on principles and functions of record-keeping", *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, vol. 1 (10), pp. 80—87.
 3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), *The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine"*, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Accessed 28 May 2018).
 4. Susidenko, V. T. (2016), *Informatsiini systemy i tekhnolohii v obliku* [Information systems and technologies in the accounting], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 03.06.2018 р.